

Jan Gurba

WKŁAD IHORA GERETY W BADANIA NAD EPOKĄ KAMIENIA PODOLA ZACHODNIEGO

W artykule przeglądowo przedstawiono problemy odkrycia i badań stanowisk z epoki kamienia przez I. Geretę, który był znawcą problematyki kultury czerniachowskiej na Zachodnim Podolu, ale pozostawił po sobie znaczący dorobek naukowy dotyczący epok starszych od jego zainteresowań.

Słowa kluczowe: I. Gereta, epoka kamienia, groby kultury amfor kulistych

Ihor Gereta (1938—2002), kierownik Działu w Muzeum Krajoznawczym w Tarnopolu, wybitny działacz społeczny — od 1990 r. kierownik Instytutu Odrodzenia Narodowego przy Radzie Ruchu Narodowego Tarnopolszczyzny — był uznanym badaczem kultury czerniachowskiej na Podolu Zachodnim [Гепера, 1983, c. 283—297; Гепера, 2005, s. 117—127; Kokowski, 2002, s. 3].

Jako pracownik muzeum okręgowego prowadził w obwodzie tarnopolskim inwentaryzację zabytków oraz badania ratownicze i systematyczne nie tylko na stanowiskach z pierwszej połowy I tysiąclecia po narodzeniu Chrystusa, ale także z innych epok i okresów. Informacje z prac w latach 1964—1971 publikował w zwięzłych sprawozdaniach, które wykorzystał w trzytomowej pracy zbiorowej «Zabytki archeologiczne Podkarpacia i Wołynia...» wydanej pod redakcją O.P. Czernysza w latach 1981—1982 [Археологічні пам'ятки ... кам'яного віку, 1981; Археологічні пам'ятки ... бронзи та раннього заліза, 1982; Археологічні пам'ятки ... ранньослов'янського і давньоруського періодів, 1982]. Zwróćmy uwagę, że jako jedyny spośród szesnastu współautorów uczestniczył we wszystkich tomach wydawnictwa.

Wydaje się, że pożyteczne będzie przypomnienie tu stanowisk z epoki kamienia w odkrywaniu i badaniach których I. Gereta brał osobisty udział i które, z zestawieniem literatury do każdego sta-

nowiska, zostały przez niego zebrane w pierwszym tomie wspomnianej pracy.

Po wstępnych doniesieniach I. Gerety o odkryciach stanowisk środkowo- i dolnopaleolitycznej kultury młodowskiej w miejscowościach Proniatyn (dawniej Wielki Hlyboczek) (por. [Ситник, 1985, c. 36]), Małaszywce I i II, rej. tarnopolski oraz Stary Wiszniowiec I, rej. zbaraski, zostały one ujęte w zbiorczych opracowaniach O.P. Czernysza i W.P. Sawycza [Черныш, 1973; Савич, 1975].

M.J. Widejko w «Encyklopedii trypolskiej cywilizacji» wymienia I. Geretę wśród badaczy tej kultury [Відейко, 2004, T. 2, c. 518], rejestrując jego prace na od dawna znanych stanowiskach w Kaszylowcach, rej. zaleszczycki i Białym Potoku, rej. czortowski oraz samodzielnie lub z jego udziałem odkrycia osad w miejscowościach Zbruczańskie (dawniej Nowosiłka), rej. borszczowski, Weleśniów I i II, rej. monasterzyski oraz Kołodróbka i Worwolinec I, rej. Zaleszczycki [Відейко та ін., 2004a, T. 2, c. 649—654.]. Wcześniej większość tych stanowisk przypomniał M.P. Sochaćkyj [Сохацький, 2006, c. 8].

Najczęściej upowszechnione są badane z jego udziałem groby kultury amfor kulistych z miejscowości Towstoług (dawniej Zastynka), rej. tarnopolski, Łoszniew i Dowge, rej. trembowelski i Worwolinec, rej. zaleszczycki. Zestawił je I.K. Swiesznikow w swych opracowaniach poświęconych tej kulturze (por. [Свешников, 1983; 1985, c. 280—291]). W 1996 r. J. Malejew przypomniał w «Baltic-Pontic Studies» groby z Łoszniewa, Dowgego i Worwoliców [Malejev, 1996, p. 53—61] — wszystkie uwzględniła i szeroko wykorzystała M. Szymt w (wydanej w tej samej serii) monografii kultury amfor kulistych w Europie Wschodniej [Szymt, 1999].

Ostatnio, w 2007 r., M. Bandriwśkyj przypomniał i opublikował znalezisko grobu tej kultu-

ry z badań I. Gerety w miejscowości Łuczka w 1996 r. [Бандрівський, 2007, с. 226—243]

Przytoczone przykłady świadczące, że I. Gereta, specjalizujący się w zagadnieniach kultury czerniachowskiej, pozostawił po sobie znaczny dorobek badawczy, związany również z okresami dalekimi od jego zasadniczych zainteresowań, a jego najmniejsze nawet publikacje stale są cytowane i nadal służą rozwojowi naszej nauki.

Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку. — К., 1981.

Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині доби бронзи та раннього заліза. — К., 1982.

Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині ранньослов'янського і давньоруського періодов. — К., 1982.

Археология Украинской ССР. — К., 1985. — Т. 1: Первобытная археология.

Бандрівський М. Поховання пізньонеолітичного часу в селі Лучка на Тернопільщині та проблема відносної й абсолютної хронології мегалітичних гробниць Поділля (з розкопок Ігора Герети 1996 року) // ЗНТШ. — 2007. — Т. 253.

Відейко М.Ю. Тернопільський обласний краєзнавчий музей // Енциклопедія трипільської цивілізації. — К., 2004. — Т. 2.

Відейко М.Ю. та ін. Археологічні пам'ятки трипільської культури на території України. Реєстр // Енциклопедія трипільської цивілізації. — К., 2004а. — Т. 2.

Герета И.П. Новые могильники Черняховской культуры Западной Подолии и Вельбарская культура // Kultura wielbarska w młodszyim okresie rzymskim (materiały z konferencji). — Lublin, 1983. — Т. 2.

Герета И. Новы відкриття у Чернелеві-Руському (до питання про так звані князівські поховання) // Europa barbarica. Świerc wieku archeologii w Masłomęczu. — Lublin, 2005.

Савич В.П. Пізньопалеолітичне населення Південно-західної Волині. — К., 1975.

Свешников И.К. Культура шаровидных амфор // САИ. — М., 1983. — В 1-27.

Свешников И.К. Культура шаровидных амфор // Археология Украинской ССР. — К., 1985. — Т. 1.

Ситник О.С. Мустьєрська стоянка Пронятин поблизу Тернополя // Археологія. — 1985. — № 50.

Сохацький М.П. З історії археологічних досліджень трипільської культури в Тернопільській області // Археологія. — 2006. — № 2.

Черныш А.П. Палеолит и мезолит Приднестровья. — М., 1973.

Kokowski A. Zmarł Ihor Gereta, «Wiadomości Uniwersyteckie» // UMCS. — 2002. — R. 12, nr. 6.

Kozłowski J.K. Periodyzacja pradziejów // Encyklopedia historyczna świata. — Kraków, 1999. — Т. 1: Prehistoria.

Maleyev Y.M. Selected Graves of Globular from Volhynia and Podolia // Eastern Exodus of the Globular Amphora People: 2950—2350 BC / Baltic-Pontic Studies. — 1996. — 4.

Szmyt M. Between West and East. People of the Globular Amphora Culture in Eastern Europe: 2950—2350 BC // Baltic-Pontic Studies. — 1999. — 8.

Я н Г у р б а

ВНЕСОК ІГОРЯ ГЕРЕТИ В ДОСЛІДЖЕННЯ ЕПОХИ КАМЕНЮ НА ЗАХІДНОМУ ПОДІЛЛІ

В статті оглядово розкрито питання дослідження та відкриття пам'яток кам'яної доби І. Геретою. Який був спеціалістом черняхівської культури на Західному Поділлі, але після себе залишив значний науковий спадок з давніших від його зацікавлення епох.